


МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ІВАНА ФРАНКА

Кафедра етнології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

В.о. декана історичного
факультету

проф. Сіромський Р. Б. 

“30” серпня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“Свій”, “чужий”, “інший” у світоглядних уявленнях європейців

Освітній рівень: **Бакалавр**

Галузь знань: **05 – соціальні та поведінкові науки**

Спеціальність: **054 – соціологія**

Освітня програма: **Соціологія**

Факультет: **Історичний**

2023–2024 навчальний рік

Робоча програма “Свій”, “чужий”, “інший” у світоглядних уявленнях європейців” для студентів за напрямом підготовки 054 – соціологія, спеціальністю 054 – соціологія.

Розробники: *Рачковський Григорій В'ячеславович* – кандидат історичних наук, доцент кафедри етнології Львівського національного університету імені Івана Франка

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри етнології ЛНУ імені Івана Франка

Протокол від “29” серпня 2023 року № 1.

Завідувач кафедри етнології



(проф. Сілецький Р. Б.)
(прізвище та ініціали)

“28” серпня 2023 року

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 05 – соціальні та поведінкові науки (шифр і назва)	Нормативна	
	Напрямок підготовки 054 – соціологія		
Модулів – 1	Спеціальність (професійне спрямування): 054 – соціологія	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		2-й	-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		3-й	-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2,6	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Лекції	
		32 год.	год.
		Практичні, семінарські	
		16 год.	0 год.
		Лабораторні	
		0 год.	0 год.
		Самостійна робота	
		42 год.	год.
Індивідуальні завдання: год.			
Вид контролю: залік			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 2,75

для заочної форми навчання -

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу – ознайомлення студентів історичного факультету з основними теоретичними інтерпретаціями етнічних стереотипів, що зумовлено, крім суто наукового інтересу, практичними потребами життя. Як відомо, етнічні сформовані багажем історичного досвіду міжетнічних стосунків між представниками різних національностей, що так чи інакше позначається і на сучасних взаєминах між етнічними спільнотами. Одержані знання повинні сприяти подоланню тих із них, що стоять на перешкоді толерантних стосунків між народами. Найрельєфніше окресленими і усталеними є етнічні стереотипи українців про ті етноси, з якими їм доводилось контактувати не лише у минулому, але і в сьогоденні. Розглянути широкий спектр методів дослідження етнонаціональних процесів, де аналізуватимуться методи дослідження таких явищ, як етнічні стереотипи, образ “чужого”, етносоціальна дистанція.

Завдання В процесі викладання дисципліни основна увага спрямована на вміння окреслити поле дискусій навколо дефініції термінів “етнос”, “нація”, “народ”, “раса” та дефініювати такі категорії як “етнічна група”, “етнографічна група”, “етнічна/національна меншина”. Окреслення етнічних гетеростереотипів українців про сусідні народи та представників етнічних меншин, з якими вони мали історичний досвід міжетнічного контактування, їх класифікація за походженням та встановлення часу й причин їх виникнення, ареалу поширення. Виклад курсу також спрямований на підкреслення етнічної специфіки та спільних рис традиційної культури європейських народів, на виявлення у ній загального та унікального у загальноєвропейському контексті, вироблення в студентів сучасної політичної культури щодо питань міжетнічної комунікації

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: ключові категорії та поняття, основні теорії походження та методи дослідження етнічних стереотипів і упереджень, типологію етнічних стереотипів, етнічні побутові стереотипи українців стосовно сусідніх народів та національних меншин і причини їх виникнення;

вміти: застосовувати понятійний апарат та критично інтерпретувати та аналізувати публікації стосовно досліджень етнічних стереотипів, володіння способами етнографічного опису і класифікації, уміння застосовувати етнографічні дані в міждисциплінарних дослідженнях.

У процесі вивчення студентами курсу, опанування його теоретичними, методологічними, методичними і практичними засадами формуються програмні компетентності (інтегральна; загальні; фахові) й досягаються такі програмні результати навчання:

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях

ЗК-3. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК-5. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК4. Здатність виявляти та вирішувати проблеми у сфері професійної діяльності, бути критичним і самокритичним.

ЗК5. Здатність генерувати нові ідеї (креативність) та приймати обґрунтовані рішення.

ЗК6. Здатність розробляти та презентувати освітні проекти, управляти ними та мотивувати виконавців на досягнення спільної мети.

ЗК7. Здатність здійснювати науково-педагогічні дослідження, прогнозувати та презентувати їх результати

ФК1. Здатність до поглиблення знань і розуміння предметної області та професійної діяльності.

ФК2. Здатність використовувати інновації у професійній діяльності.

ФК5. Здатність використовувати ефективні шляхи мотивації учнів до саморозвитку, спрямовувати їх на прогрес і формувати у них обґрунтовану позитивну самооцінку.

ФК6. Здатність до конструктивної та безпечної взаємодії з учасниками освітнього процесу.

ФК 8. Здатність формувати в учнів культуру академічної доброчесності та дотримуватися її принципів у власній професійній діяльності

ПК1. Знати закони наукового, соціального і професійного мислення, володіння комплексним, інтеграційним, історичним, динамічним, ситуаційним, системним підходами до наукового аналізу, здатність практично послуговуватись методами історичного дослідження

ПК2. Вміти визначати та застосовувати теоретичні поняття, положення, концепції для аналізу й пояснень історичних фактів, явищ, процесів, використовувати комплекс наукових дефініцій для вирішення науково-практичних завдань.

ПК3. Знати та розуміти наукові основи певної тематичної області, методології дослідження історичного процесу у національному, європейському та світовому контекстах

ПК4. Оволодіння основними історичними концепціями, поняттями, судженнями; здатність критично оцінювати результати наукових досліджень, висувати гіпотези, вибудовувати моделі процесів і явищ української та всесвітньої історії

ПК6. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності

ПК7. Прагнення до саморозвитку та самовдосконалення у науково-педагогічній діяльності, обізнаність у власних силах, здатність до рефлексії та самоаналізу.

ПК8. Виявляти знання та розуміння наукових основ певної тематичної області, методології дослідження історичного процесу у національному, європейському та світовому контекстах та вміти моделювати їх у зміст навчання відповідно до обов'язкових результатів навчання

ПК9. Здатність до соціальної комунікації; розуміння та сприйняття принципів толерантності, соціальної справедливості, доброчесності, вміння втілювати їх у власні моделі поведінки, здатність попереджувати та вирішувати конфлікти.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Етнічні стереотипи як галузь наукового пізнання												
Тема 1. Специфіка, предмет та функції етнічної соціології	8	2				3						
Тема 2. Типологізація етнічних спільнот	10	2	2			3						
Тема 3. Етнічні процеси. Міжкультурна взаємодія Проблеми дослідження міжетнічних стосунків	8	2				3						
Тема 4. Етнічні стереотипи і етнічні упередження	10	2	2			2						
Тема 5. Структура та типи етнічних стереотипів	8	2				2						
Тема 6. Історія вивчення етнічних стереотипів	10	2	2			2						
Тема 7. Джерела та методи дослідження етнічних стереотипів	8	2				3						
Разом за змістовим модулем 1		14	6			18						
Змістовий модуль 2. Авто та гетеростереотипи народів Європи												
Тема 1. Автостереотипи та		2	2			4						

гетеростереотипи українців												
Тема 2. Східні слов'яни в етнічних стереотипах: росіяни		2				2						
Тема 3. Східні слов'яни в етнічних стереотипах: білоруси		2	2			2						
Тема 4. Західні слов'яни в етнічних стереотипах: поляки		2				3						
Тема 5. Угорці в етнічних стереотипах європейських народів		2	2			3						
Тема 6. Німці в етнічних стереотипах європейців		2				3						
Тема 7. Іспанці та португальці в етнічних стереотипах		2	2			3						
Тема 8. Роми (цигани) в етнічних стереотипах народів Європи		2				2						
Тема 9. Євреї: авто та гетеростереотипи		2	2			2						
Разом за змістовим модулем 2		18	10			24						
Усього годин	120	32	16			42						

6. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Специфіка, предмет та функції етнічної соціології	2
2.	Типологізація етнічних спільнот. Етнічна ієрархія	2
3.	Етнічні процеси. Міжкультурна взаємодіяПроблеми дослідження міжетнічних стосунків	2
4.	Етнічні стереотипи і етнічні упередження	2
5.	Структура та типи етнічних стереотипів	2
6.	Історія вивчення етнічних стереотипів	2
7.	Джерела та методи дослідження етнічних стереотипів	2
8.	Автостереотипи та гетеростереотипи українців	2
9.	Східні слов'яни в етнічних стереотипах: росіяни	2
10.	Східні слов'яни в етнічних стереотипах: білоруси	2
11.	Західні слов'яни в етнічних стереотипах: поляки	2
12.	Угорці в етнічних стереотипах європейських народів	2
13.	Німці в етнічних стереотипах європейців	2
14.	Іспанці та португальці в етнічних стереотипах	2
15.	Роми (цигани) в етнічних стереотипах народів Європи	2
16.	Євреї: авто та гетеростереотипи	2
		32

7. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Типологізація етнічних спільнот	2
2.	Типи та структура етнічних стереотипів	2
3.	Методи дослідження етнічних стереотипів	2
4.	Етнічні стереотипи про народи Британських островів	2
5.	Етнічні стереотипи про німців, австрійців та швейцарців	2
6.	Етнічні стереотипи про народи Скандинавії	2
7.	Автостереотипи та гетеростереотипи про народи південної Європи	2
8.	Етнічні стереотипи про ромів	2
		16

8. Самостійна робота

Вагоме значення у формуванні навичок творчого підходу до вивчення курсу має організація самостійної роботи на науково-дослідному рівні, підготовка доповідей і виступи на наукових студентських конференціях. Індивідуальна робота має на меті опрацювання відповідної теми за періодичними виданнями, а також самостійну дослідницьку роботу щодо пошуку і аналізу інформації

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Основні теорії походження стереотипів	5
2	Етнічні упередження	4
3	Етнічні стереотипи і упередження: теорії та методи дослідження	5
4	Сусідні народи в етнічних стереотипах українців: Поляки	4
5	Сусідні народи в етнічних стереотипах українців: росіяни	4
6	Сусідні народи в етнічних стереотипах українців: білоруси	4
7	Сусідні народи в етнічних стереотипах українців: угорці	4
8	Сусідні народи в етнічних стереотипах українців: Литовці	4
9	Сусідні народи в етнічних стереотипах українців: кримські татари	4
10	Сусідні народи в етнічних стереотипах українців: німці	4
	Разом	42

9. Індивідуальні завдання

1. Етнічний стереотип як феномен культури
2. Історія вивчення етнічних стереотипів
3. Етнічні процеси
4. Основні теорії походження стереотипів.
5. Методи дослідження етнічних стереотипів
6. Роль і значення знання етнічних стереотипів.

10. Методи навчання

Інформаційно-рецептивний метод. Студенти набувають знання на лекції, з навчальної та методичної літератури, сприймають і осмислюють факти, оцінки, висновки й залишаються в рамках репродуктивного (відтворюючого) мислення. Лекційний виклад (використовуються викладачем для теоретичного вступу та пояснення окремих аспектів теми, що вивчається.

Репродуктивний метод. Застосування вивченого матеріалу на основі зразка або правила..

Метод проблемного викладення. Перед викладом матеріалу формулюють проблему, а потім, показуються шляхи вирішення поставленого завдання, порівнюючи різні погляди та парадигми. Студенти стають співучасниками наукового пошуку.

Евристичний метод. Організація активного пошуку розв'язання висунутих пізнавальних завдань для активізації самостійного мислення.

Дослідницький метод. Студенти самостійно вивчають літературу, критично аналізують джерела, й виконують інші дії пошукового характеру.

Метод дискусії. Елементи дискусії (суперечки, зіткнення позицій, навмисного загострення й навіть перебільшення протиріч в обговорюваному змістовному матеріалі) можуть бути використані під час лекції.

11. Методи контролю

Лекції. Виклад матеріалу курсу і контроль засвоєння знань студентами здійснюватимуться у вигляді тезового викладу лектором основних положень кожної теми з їх подальшим обговоренням на базі самостійної позааудиторної підготовки студентів.

На семінарському занятті якісне знання студентів оцінюватиметься виставленням балів від “1” до “5”. “0” балів виставлятиметься за відмову студента від відповіді через невідповідність або через відсутність на семінарському занятті без поважної причини.

Підсумкова кількість балів за роботу на семінарських визначається як середнє арифметичне, помножене на коефіцієнт “7”.

Свою відсутність на семінарському занятті студент може компенсувати у формі реферату, який має бути поданий до наступного семінарського заняття. Такий реферат є лише формою компенсації за пропущене заняття, – оцінка за нього не проставлятиметься; однак це відпрацьоване заняття негативно не впливатиме на середній арифметичний бал студента.

Кожен студент зобов'язаний взяти активну участь не менш як у третині семінарських занять, проведених у групі впродовж семестру

Самостійна позааудиторна навчальна робота.

Реферат (20 балів)

Упродовж семестру студент зобов'язаний самостійно опрацювати одну з рекомендованих тем близьких до навчального курсу. Формою звітності за цю роботу має бути реферат з обраної теми (обсягом 10-12 сторінок формату А4 комп'ютерного набору (шрифт – Times New Roman, кегель – 14, міжрядковий інтервал – 1,5). Реферат це письмова доповідь на певну тему, виконана на основі критичного огляду відповідних джерел інформації (монографій, наукових статей, посібників та ін.). Важливо зазначити, у рефераті необхідно не лише подати відповідну інформацію, а й відобразити до неї власне ставлення. Структура реферату складається з титульної сторінки, вступу, основної частини, висновків та списку використаних джерел. Реферат потрібно здати викладачеві до початку залікової сесії.

Критерії оцінювання реферату

глибоке розкриття проблеми, з відображенням авторської позиції	16-20
обґрунтоване розкриття проблеми	11-15

тема розкрита неповно	6-10
реферат суто компілятивного рівня/ розкритий лише окремий аспект	1-5
реферат не зарахований	0

Виступ-презентація: (15 балів)

кожен студент протягом семестру має підготувати 1 презентацію, обравши собі одну з тем (за згодою викладача)

У презентації студент повинен продемонструвати добре володіння як основною та і додатковою літературою, здатність критично осмислювати та синтезувати матеріал у декілька основних аргументів, могли порівняти матеріали з теми про яку він доповідає з іншими темами, які вивчалися на попередніх заняттях.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота																Сума
Змістовий модуль 1							Змістовий модуль 2									
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16	100
6	6	6	6	7	6	6	6	6	7	6	7	6	6	7	6	

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка ECTS	Визначення	За національною шкалою	
			Екзаменаційна оцінка, оцінка з диференційованого заліку	Залік
90 – 100	A	<i>Відмінно</i>	<i>Відмінно</i>	<i>Зараховано</i>
81-89	B	<i>Дуже добре</i>	<i>Добре</i>	
71-80	C	<i>Добре</i>		
61-70	D	<i>Задовільно</i>	<i>Задовільно</i>	
51-60	E	<i>Достатньо</i>		
21-50	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання	<i>не зараховано</i>

0-20	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	
------	---	--	---	--

13. Методичне забезпечення

1. Данилюк І.В. Етнічна психологія як галузь наукового пізнання.- Київ, 2010
2. Серета В. Етносоціологія: Навчальний посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. 160 с.

14. Рекомендована література

Базова

1. Кцюева Г.У. Методи дослідження етнічних стереотипів // *Соціальна психологія і громадська практика*. Під ред. Шорохова Е.В., Левковича В.П. Москва, 1985. С.225-231.
2. Кцюева Г.У. Опыт эмпирического исследования этнических стереотипов // *Психологический журнал*. 1986. Т.7 (2). С.41-50. Серета В. Вплив польських та українських шкільних підручників з історії на формування польсько-українських етнічних стереотипів // *Вісник львівського університету*. Вип.35-36, Львів, 2000, С.387-399.
3. West B.A. Segments of Self and Other: the Magyar Hungarian Case // *National Identities*. 2000. Vol.2. №1. P.49-64.

Допоміжна

1. Awdziejew A. Stereotypy w Języku Mówionym // *Prace Etnograficzne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Z.24. Warszawa - Kraków, 1988. S.34-37.
2. Benedyktowicz Z. Stereotyp - Obraz - Symbol. O Możliwościach Nowego Spojzenia na Stereotyp // *Prace Etnograficzne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Kraków.1988. S.7-34.
3. Bokszański Z. Stereotypy a Potoczne Wyobrażenia Narodów i Grup etnicznych // *Kultura i Społeczeństwo*. 1994. T.38. №2. S.53-69.
4. Chlewiński Z. Stereotypy: Struktura, Funkcje. Geneza. Analiza Interdyscyplinarna // *Kolokwia Psychologiczne. Stereotypy uprzedzenia !* Pod red. Z.Chlewińskiego. Warszawa, 1992, T.1. S.7-28.
5. Kłoskowska A. Stereotypy a Rzeczywistość Narodowej Identyfikacji i Przystwojenia Kultury // *Kultura i Społeczeństwo*. 1993. T.37. №4. S.35-53.
6. Kubjak H. Wartość Eksplanacyjna Kategorii "Charakter Narodowy" // *Przegląd Polonijny*. 1994. №73. S.5-50.
7. Leyens J.-P. *Stereotypes and Social Cognition*. London, 1994.
8. Silecki J. Stereotyp Polaka w tradycyjnym światopoglądzie Ukraińców. / J. Silecki // *Postscriptum polonistyczne*. – 2008. – № 1 (1). – S. 135-146.

9. Рачковський. Г. Цигани в українській паремії // *Народознавчі Зошити*. – № 3-4. – 2005.
10. Ручка А. “Свої” і “чужі” в багатоскладовому суспільстві // *Соціокультурні ідентичності та практики*. Київ, 2002. С. 142-156. Павленко В.М.. Тагліні С.О. *Етнопсихологія. Навчальний посібник*. Київ, 1999. С. 166-169.
11. Сілецький Ю. “Галицько-руські народні приповідки” Івана Франка як джерело дослідження етнічних стереотипів українців кін. ХІХ – поч. ХХ ст. / Ю. Сілецький // *Народознавчі зошити*. – 2005. – № 5-6 (65-66). – С. 543-549.
12. Сілецький Ю. Росіяни в етнічних стереотипах українців (на матеріалах українського традиційного світогляду). / Ю. Сілецький // *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 6. Історичні науки: Зб. наукових праць*. – 2008. – Вип. 6. – С. 382-393.
13. Сілецький Ю. Стереотип єврея в традиційному світогляді українців. / Ю. Сілецький // *Нове життя старих традицій: Традиційна українська культура в сучасному мистецтві і побуті / Матеріали міжнародної наукової конференції в рамках V Міжнародного фестивалю українського фольклору “Берегиня” / за ред. проф. В. Давидюка*. – 2007. – С. 239-245.
14. Сілецький Ю. Цигани (роми) в етнічних стереотипах українців (міфологічний аспект). / Ю. Сілецький // *Народознавчі зошити*. 2007. – № 1-2 (73-74). – С. 77-82.
15. Трусов В.П. Этнические стереотипы // *Этническая психология / Под ред. Просвиррова В.Д.* Москва, 1984. С.3-20.
16. Филипов А.С., Трусов В.П. Этнические стереотипы // *Этнические стереотипы поведения / Под ред. Байбурина А.К.* Ленинград, 1985. С.3-19.
17. Христофорова О. Национальные стереотипы коммуникативного поведения и их влияние на межэтнические взаимодействия // *Язык и этнический конфликт / Под ред. Б.Олкозт.* Москва. 2001.
18. Яковенко Н. Образ поляка в українській історичній белетристиці // *Україна-Польща: історична спадщина і суспільна свідомість*. Київ: Либідь, 1993.